

(la ciència en la història)

EINSTEIN VIST PER JOSEP MARIA DE SAGARRA

Einstein va pujar a la palestra de la popularitat aproximadament l'any 1920 i en realitat no ha deixat de ser-hi, almenys fins avui dia. Com ho saben els nostres lectors, la ciutat de Barcelona va viure l'any 1923 l'experiència d'acollir l'home que havia començat a transformar la concepció física del món.

Einstein no ha estat mai únicament un científic. La seva personalitat va provocar com a mínim el mateix impacte que el seu pensament científic.

Einstein segueix sent actualitat i la seva presència a les revistes especialitzades i també a les d'àmplia difusió, a nous llibres i a reedicions d'algunes de les seves obres ho prova. Einstein també subministrava materials d'un interès renovat als interessats per la història de la ciència i el seu impacte social.

Presentem una mostra d'això, un document destacable dins les nombroses ressenyes que es van escriure amb motiu de l'estada d'Einstein a l'Estat espanyol. Es tracta de la versió de Josep M. de Sagarra. Amb una prosa que qualsevol pot considerar excel·lent, Sagarra recull una part important de la reacció del públic davant la presència d'Einstein. Les seves descripcions de l'actuació del científic alemany en les conferències de Barcelona, les opinions que recull dels ambients intel·lectuals catalans, ens han exigit la seva publicació. Sagarra demanava que fos conservada la pissarra que Einstein va utilitzar. Deia als seus crítics que en cent anys li donarien la raó. Només n'han calgut seixanta.

A Barcelona ha vingut aquests dies un gran home. La seva grandesa no la comprenen la majoria per no dir la totalitat dels barcelonins. És un home que ha fet importantíssimes troballes en un camp científic assequible solament per uns rars iniciats. Malgrat la seva sabiduria hermètica, aquest home s'ha fet popular a tot el món; les revistes gràfiques han estampat la seva figura, un bé de Déu d'articles, comentaris i llibres s'han escrit sobre la seva doctrina i la seva personalitat. La majoria dels que retenen el seu nom i la imatge visual del seu rostre, no s'han preocupat d'esbrinar ni les beceroles del que diu i sosté aquest gran home, però tot-hom està convençut en afirmar que és un dels primers savis, per no dir el primer savi que es passeja pel món.

La seva arribada a Barcelona passa desapercibuda pel primer moment; després n'han parlat els diaris i la gent se n'ha adonat; fins a fer-li un homenatge públic a l'Ajuntament i dirigir-li la paraula l'alcalde en nom de la ciutat. La presència d'aquest home ha aguditzat la curiositat pel pintoresc i el superficial de les coses. Molta gent l'ha anat a veure, per saber quina cara feia, molta gent se n'ha endut una decepció, la mica d'ironia i l'acudit barroer, han estat els comentaris d'alguns després d'una presència que no els ha dit res i un discurs en una llengua que no entenen. La bona fe i la ingenuïtat d'altres ha fet allò que us passa quan aneu a veure una pagesa rica i us ensenya la cuina i el galliner i us fa provar la ratafia i la confitura de préssec. Aquest gran home ha estat sol·licitat —penso

que amb això ja hi comptava— per visitar certes institucions, per escoltar i veure ballar sardanes, per escoltar fins la cançó de "la Marieta de l'ull viu".

Totes aquestes manifestacions de simplicitat i tendresa em semblen molt bé i si jo fos gran home, suposo ara que me les prendria amb una gran resignació i fins és probable que em causessin una satisfacció íntima.

La simpatia i l'homenatge d'una ciutat a un home que porta un pur valor personal, és sempre una cosa clara i noble, ben diferent de la simpatia i l'homenatge que una ciutat concedeix a l'home que porta un pur valor representatiu. Tot el que aquesta segona manifestació té de primitiu i barbre i poc intel·ligent, té la primera manifestació d'elevat i de comprensiu.

Es clar que en aquesta simpatia de la ciutat intervé el prejudici. Ningú endevinà la llum de Goethe quan va passar la frontera italiana i el famós governador de Judea no s'adonà de la transcendència de Crist. Però sigui prejudici, sigui el que es vulgui, la cosa té el seu mèrit. Quan la gent es belluga per prejudicis desinteressats i espirituals, ja no se li pot demanar més.

La nostra ciutat ha complert, doncs, discretament amb el seu hoste; però el que he notat, i confesso que m'ha vingut de nou, és una indiferència i una manca de curiositat en certes persones que jo pensava que sentien més viu allò que podriem dir-ne interès psicològic.

Jo he vist aquests dies algunes persones cultíssimes i els he preguntat si anaven a sentir les Conferències d'Einstein. Aquestes persones m'han contestat amb un somriure i m'han dit de seguida: —Jo? Què voleu que hi vagi a fer? No veieu que no l'entendria de res?

Aquesta resposta, d'un utilitarisme barroer, no em sembla pas bé ni de bon tros. Em recorda l'altra resposta d'un pagès que cavava el seu camp i uns excursionistes li preguntaren si havia pujat mai en un cim proper, i el pagès els contestà: —Jo? Què voleu que hi faci allà dalt?

Veritablement allà dalt no hi havia cebes ni patates, hi havia l'erm, quatre herbes aromàtiques i el vent xiulador: però tot això és alguna cosa. Alguna cosa que pot ser que pesa més que les cebes i les patates.

Doncs aquests meus amics utilitaris només han vist en aquest gran home un ser que diria unes coses de les quals ells no en llevarien fruit. La presència a les seves paraules els semblava, i tot, un acte de pedanteria.

Però és que jo crec que quan un home ha arribat a un grau altíssim d'estudi i ha arribat a tenir el cop d'ull genial, l'audàcia per rom-

pre una sòlida cadena acceptada, aquestes coses, aquest estudi, aquest cop d'ull i aquesta audàcia, fatalment han d'haver deixat una marca externa en l'aire que es belluga al volt de la seva testa, en la seva manera de moure els llavis i els ulls, en el to de la seva veu i en la precisió del seu gest. I aquestes coses estan per sobre de la ciència i les teories d'aquest home. Aquestes coses són d'ordre biològic. I aquestes coses són les que a mi em venia de nou que no interessessin als meus amics utilitaris.

Tots els éssers d'aquest món tenen una valor humana i una valor teatral i pintoresca. Quan un ésser s'aixeca molt per damunt del nivell dels altres, aquestes valors van prenent relleu, i fins la valor teatral i pintoresca té la seva gràcia i val la pena que hi posem atenció, perquè si no fos així, confessem-ho sincerament, la vida humana fóra una cosa molt, però molt ensopida.

Jo he assistit a les conferències d'Einstein segur, ben segur, que no entendria un borrall de les seves explicacions, amb la mitja por i tot de fer el paper ridícul d'adormir-me. He entrat a les conferències sense dir res a ningú, com si me'n donés vergonya, vencent allò que es poguessin pensar de mi que era un pedant i que allí ningú m'hi demanava. He vist moltes persones que les conec si més no de vista. Homes que aquí passen per eminents, amb l'atenció i la mirada fixa. Jo poc en treia del que Einstein escrivia a la pissarra, lamentava que les formes que dibuixava el guix diguessin tan poca cosa al meu cervell. Però tota l'atenció meva requeia damunt la mà d'aquell home, la seva manera d'escriure i bellugar el braç. El passets que donava, les vacil·lacions de paraula, la insinuant dolçor de la seva veu. Aquell ullet fi d'animal rosegador; el nas desproporcionat, lleugerament enrogit a la punta;

els cabells, el vestit i l'aureola invisible.

Totes aquestes coses tenien per a mi una valor molt gran i em direu que no n'he tret res i que són coses que no em serviran de res; d'això ja en parlarem. De moment, han satisfet la meua curiositat. I em sembla que és una curiositat noble.

Més us diré: mentre Einstein escrivia les seves fórmules, jo vaig tenir aquest pensament. És cosa molt humana conservar records dels grans homes; a Dresden vaig veure unes pantufles que n'haurien donat dos rals; eren tingudes com una reliquia perquè abrigaren un dia els peus d'Emmanuel Kant. Jo conec una senyora que guarda unes ulleres i un solideu una mica suat de no sé quin Papa; a Munic hi ha un museu on s'hi tenen rescatats certs instruments mig fets malbé que serviren les primeres experiències d'alguns savis del segle XVIII i de començaments del XIX. Doncs bé, jo quan el professor Einstein esborrava les seves inscripcions blanques damunt de la tela negra enllustrada, el meu cor m'impulsava a dir-li: —Faci el favor, no ho esborri, ja li durem una altra pissarra!

I jo hauria volgut que aquella pissarra, amb el blanquinós autògraf einsteinia, fos guardada en alguna banda, com a record del dia que aquest gran home en una tarima presidida per les nostres quatre barres simbòliques, va explicar les seves teories als estudiosos i als homes de ciència catalans.

Em direu que això és excessiu i superflu. Potser sí. Però l'excessiu i el superflu són moltes vegades la sal i la gràcia de la vida; i potser d'aquí a cent anys em donin la raó a mi.

(Josep Maria de Sagarra)

Article publicat amb el títol *Einstein a "La Publicitat"*, diumenge 4 de març del 1923.

(l'opinió)

NOTA DE DEPANA SOBRE EL PARC DE SANT LLORENÇ DEL MUNT I LA SERRA DE L'OBAC

DE-PA-NA, arran de la campanya en contra de l'ampliació del Parc de St. Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac que, està duent a terme l'anomenada Associació de Propietaris per a la Defensa de la Institució de la Propietat Privada a Catalunya i Foment del Massís de St. Llorenç del Munt, fa les següents puntualitzacions per tal d'evitar que l'opinió pública pugui veure's confosa amb unes informacions totalment descertades o, si més no, possiblement manipulades, en benefici d'interessos aliens a la conservació de la natura i el bosc:

1) L'edició del llibret *St. Llorenç del Munt? Montserrat?, Blanc i Negre* representa un atemptat a la

cultura del País, perquè les opinions que s'hi reflecteixen no són ni tan sols discutibles, donada la manca d'informació amb què han sigut elaborades i les manifestes intencions amb què s'han expressat.

2) Les citacions de caràcter tècnic que s'esmenten en aquesta obra no són sinó una grollera interpretació, (sembla que per desconeixement), de textos especialitzats que han sigut utilitzats per persones amb manca de professionalitat.

3) Cal posar de manifest que els redactors del text a què fem referència, malgrat que invoquen contínuament els propietaris forestals, demostren que ells no ho són, ja que si fos així no planteja-